

Daniel Legutke, ***Diplomatie als sociale Institution. Brandenburgische, sächsische und kaiserliche Gesandte in Den Haag, 1648-1720*** (Niederlande-Studien 50; Münster [etc.]): Waxmann, 2010, 358 blz., ISBN 978 3 8309 2383 1).

Terwijl recente publicaties over diplomatie veelal een cultuurhistorische insteek kennen (bijvoorbeeld de bundel *Diplomacy and Early Modern Culture* (2011), onder redactie van Robyn Adams en Rosanna Cox), kiest de Duitse historicus Daniel Legutke voor een benadering die al eerder is ingezet, namelijk een sociaal-historische, die zich bezighoudt met achtergrond, opleiding, carrièreverloop en *esprit de corps* van diplomaten. Hoewel de sociale geschiedenis van de diplomatie ook wel prosopografische werken heeft opgeleverd, zoals Gary M. Bells *A Handlist of British Diplomatic Representatives 1509-1688* (1990), vertrekt Legutke vanuit het sociaal-wetenschappelijke idee van sociale institutionalisering.

Volgens Legutke ging de Europese diplomatie in de tweede helft van de zeventiende eeuw een nieuwe fase in. Het diplomatieke bedrijf werd 'neuformiert', zodat het beter aansloot op de vereisten van de 'Kabinetts- und Allianzpolitik' die in dezelfde periode opkwam. Dat wil vooral zeggen dat de diplomatie (sociaal) geïnstitutionaliseerd – '[die] Selbstvergewisserung und Festigung des Gesandtschaftswesens sowohl nach außen, d.h. in Abgrenzungen gegenüber anderen Feldern politischen Agierens, als auch nach innen im Selbstverständnis als eigenständiger Elitegruppe' (15) – werd en zich ontwikkelde tot een gespecialiseerde variant van het politieke bedrijf. De kenmerken die Legutke aan dit proces verbindt zijn onder meer het overzichtelijker worden van de deelnemers en spelregels van de internationale diplomatie; het rekruteren van een steeds homogener gezelschap van diplomaten met een gemeenschappelijke educatieve achtergrond; de totstandkoming van een ceremonieel stelsel dat de diplomatie onderscheidde van andere vormen van het politiek bedrijf; en een onderscheid dat ontstond tussen de activiteiten van de diplomaten en die van de opkomende informatiehandelaren als courantiers. Legutke beschrijft hoe dit proces zich voltrok onder Saksische, Brandenburgse en keizerlijke gezanten in de Republiek, die in de periode 1648-1720 het brandpunt van de diplomatie was, en waar onder meer de internationale vredescongressen van Nijmegen (1678), Rijswijk (1697) en Utrecht (1713) werden georganiseerd.

Het boek is thematisch opgezet. De bovengenoemde kenmerken van institutionalisering passeren de revue in vijf lijvige hoofdstukken. Legutke begint met

twee hoofdstukken waarin hij de politieke achtergrond van de periode 1648-1720 schetst en de doelstellingen van de Duitse diplomaten belicht. Vooral de belangen van de drie Duitse vorsten verschilden nogal – voor Brandenburg gold dat de nauwe dynastieke band met de Oranjes tot allerlei onderhandelingen leidde over de voogdij over de jonge Willem III en later diens erfenis – maar de gemeenschappelijke factor was de strijd tussen de Grote Alliantie, een omvangrijk bondgenootschap van Europese staten, onder leiding van Willem III als stadhouder-koning, waartoe ook (onder anderen) de keizer, Brandenburg en Saksen behoorden, en het expansionistische Frankrijk van Lodewijk XIV aan het eind van de zeventiende eeuw. Hoofdstuk drie gaat in op de ontwikkelingen in het volkenrecht en van het diplomatiek ceremonieel. Deze zaken worden samen behandeld, omdat het ceremonieel en het volkenrecht vormgevers van diplomatie waren, en op hun beurt werden vormgegeven door de diplomatie. Een belangrijke volkenrechtelijke ontwikkeling was de erkenning van de Duitse rijksvorsten als soevereine vorsten en deelnemers aan het internationale verkeer, terwijl kleinere groepen, zoals de Hanse, steeds minder tot dit selecte gezelschap gerekend werden. Deze afbakening had tot gevolg dat de deelnemers aan de internationale diplomatie helderder gedefinieerd werden en diplomatie in het algemeen overzichtelijker werd.

Hoofdstuk vier heeft betrekking op de sociale achtergrond, rekrutering en opleiding van diplomaten, kortom, de ontwikkeling van diplomaten als specifieke vorstelijke dienaren. Vooral Saksen en de keizer stuurden in het begin veel buitenlanders naar de Republiek als diplomaat, die aanvankelijk van burgerlijke komaf waren. Allen hadden een juridische achtergrond, opgedaan aan een universiteit – voor de edelen vaak als onderdeel van de *grand tour*. Saksen en de keizer richtten zich vanaf 1650 bovendien op langdurige vertegenwoordiging in de Republiek, wat de kennis van zaken en de mate waarin diplomaten hun commissie als een beroep zagen bevorderden. Voor de Brandenburgers bleven de betrekkingen met de Republiek meer een onderdeel van de binnenlandse, dynastieke politiek. Kleefse raadsheren die naar de Republiek werden gestuurd, bleven vaak ook hun functie thuis uitoefenen. Hoofdstuk vijf beziet de institutionalisering van de diplomatie vanuit de perspectieven van het ceremonieel en de informatievoorziening. De ontwikkeling van een ceremoniële internationale hiërarchie met geheel eigen regels werkte de ontwikkeling van diplomatie als eigen professie in de hand. Door de komst van couranten gingen diplomaten zich naast het leveren van feitelijke informatie meer richten op het duiden van informatie, wat alleen zij konden omdat ze toegang hadden tot het hof.

Hoewel Legutke op basis van gedegen bronnenonderzoek en literatuurstudie aannemelijk maakt dat deze institutionalisering inderdaad plaatsvond onder de diplomaten die hij bespreekt, blijft een aantal zaken onduidelijk. Zo is de keuze voor de Republiek in de periode 1648-1720 wel begrijpelijk, maar wordt het niet duidelijk waarom de gezanten van de drie uitverkoren vorsten representatief zijn voor het proces dat Legutke toch in algemene lijnen probeert te schetsen. Zijn deze staten van zeer divers politiek gewicht en status wel onder één noemer te scharen? Daarnaast ligt Legutkes

nadruk erg sterk op het werk van de diplomaten in het veld en nauwelijks op de vorstelijke hoven waar ze vandaan kwamen. Daardoor is het niet helemaal helder welke rol de ontwikkeling in de vorstelijke regeringen – opkomst van de *Kabinettpolitik* – speelde in de veranderingen in de diplomatie. Legutke slaagt dus deels in zijn betoog om aan te geven hoe de laat zeventiende-eeuwse en vroeg achttiende-eeuwse Duitse diplomaten een steeds professionelere en homogener groep werden, maar hij verbindt zijn conclusie helaas niet aan de omvangrijkere vraag die hij in zijn inleiding lijkt te stellen.

Liesbeth Geevers, Radboud Universiteit Nijmegen